

УДК 338.45:621.31

Нараєвський С.В.*старший викладач кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

РОЗРАХУНОК ЗАГАЛЬНИХ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЗА МЕТОДОМ ВИТРАТНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Розглянуто підходи до порівняння витрат на виробництво електричної енергії з використанням різних видів енергетичних технологій. Серед найбільш поширених та простих у використанні виокремлено підхід Міжнародного агентства з відновлюваної енергетики, з поділом витрат на інвестиційні, експлуатаційні та витрати на паливо, а також підхід вітчизняних фахівців з Інституту відновлюваної енергетики НАН України, з поділом витрат на інвестиційні, експлуатаційні, витрати на паливо та екологічну складову. Зазначено необхідність більш детального врахування екологічної складової, що отримала назву екстернальних (зовнішніх) витрат, та обов'язковість врахування ліквідаційних витрат, що пов'язані з виведенням електричної станції з експлуатації. Розроблено формулу для розрахунку загальних витрат на виробництво електроенергії за методом витратної ефективності.

Ключові слова: енергетичні технології, витратна ефективність, екстернальні витрати, ліквідаційні витрати, екологічна складова, дисконтування грошових потоків.

Нараевский С.В. РАСЧЕТ ОБЩИХ ЗАТРАТ НА ПРОИЗВОДСТВО ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ ЭНЕРГИИ ПО МЕТОДУ ЗАТРАТНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Рассмотрены подходы к сравнению затрат на производство электрической энергии с использованием различных видов энергетических технологий. Среди наиболее распространенных и простых в использовании выделены подход Международного агентства по возобновляемой энергетике, с разделением расходов на инвестиционные, эксплуатационные и расходы на топливо, а также подход отечественных специалистов из Института возобновляемой энергетики НАН Украины, с разделением расходов на инвестиционные, эксплуатационные, расходы на топливо и экологическую составляющую. Указана необходимость более детального учета экологической составляющей, получившей название экстернальных (внешних издержек) и обязательность учета ликвидационных расходов, связанных с выводом электрической станции из эксплуатации. Разработана формула для расчета общих затрат на производство электроэнергии по методу расходной эффективности.

Ключевые слова: энергетические технологии, расходная эффективность, экстернальные расходы, ликвидационные расходы, экологическая составляющая, дисконтирования денежных потоков.

Naraievs'kyj S.V. CALCULATION OF CUMULATIVE EXPENDITURES OF ELECTRICITY GENERATION BY THE METHOD COST EFFECTIVENESS

This paper considers approaches to compare the cost of production of electricity using a variety of energy technologies. Among the most common and easy-to-use approach are allocated the International Renewable Energy Agency, dealt with the division of costs of investment, operating and fuel costs, as well as the approach of national experts from the Renewable Energy Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, dealt with the division of costs of investment, operation, fuel and ecological components. The author notes the necessity of a more detailed account of the ecological component, called externalities (external costs) and the necessity of consideration of liquidation expenses related to the withdrawal of the power station from operation. The authors have developed a formula to calculate the cumulative expenditures of production of electricity by the method cost effectiveness.

Keywords: energy technologies, cost effectiveness, externalities costs, liquidation costs, ecological component, discounted cash flows.

Постановка проблеми. При розробці та затвердженні Енергетичної стратегії України на період до 2030 року [1], а в подальшому доопрацювання Енергетичної стратегії та прийняття її оновленого варіанту [2], спеціалісти у галузі енергетики визначали пріоритетні напрями розвитку енергетичної галузі у складі економіки України. Не дивлячись на залучення широкого кола спеціалістів до розробки цього документу, оновлена Енергетична стратегія України на період до 2030 року зазнала значних критичних зауважень [3]. Одним з важливих проблемних питань є те, що при її розробці, та й взагалі, при розбудові потужних енергетичних об'єктів, порівнянню різних видів енергетичних технологій за техніко-економічними показниками приділяється недостатньо уваги. При наведенні конкретних показників вартості електроенергії не зазначається, яким чином вони були розраховані. Значна частина витрат, які прямо чи опосередковано лягають на споживача, в багатьох випадках не включаються до собівартості електроенергії, що веде до спотворення ситуації, знижуючи конкурентні показники одних видів технологій та, навпаки, завищуючи показники інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу порівнянню різних видів енергетичних технологій приділяє Міжнародне агентство з відновлюва-

ної енергії (International Renewable Energy Agency – IRENA). Ця установа розробила формулу для оцінки вартості електроенергії, отриманої завдяки використанню енергії вітру [4, с. 9], енергії сонця (фотовольтаїка [5, с. 9], або концентроване сонячне випромінювання [6, с. 9]), гідроенергії [7, с. 9] чи спалювання біомаси [8, с. 11]. Ця формула поділяє витрати на інвестиційні, експлуатаційні та витрати на паливо. Недоліком зазначеного підходу є відсутність витрат пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища. Вітчизняні фахівці запропонували порівняння витрат при виробництві зазначеного обсягу електроенергії на тепловій електростанції (ТЕС) та вітровій електростанції (ВЕС) [9, с. 267-269; 10, с. 99-102]. Недоліком у цьому випадку є відсутність ліквідаційних витрат, а вони при виведенні з експлуатації ТЕС будуть значними. У разі залучення до порівняльного аналізу енергетичних технологій атомної електростанції (АЕС) результати були б ще більш далекі від реальності, оскільки ліквідаційні витрати при виведенні з експлуатації АЕС можуть бути наближеними до інвестиційних, або навіть перевищувати їх.

Постановка завдання. Ціллю статті є розробка комплексної системи (виведення математичної формули) для оцінювання як альтернативних, так і традиційних технологій отримання електричної енергії.

Завданнями статті є наступне: розподіл витрат, що пов'язані з виробництвом електроенергії на окремі складові; обґрунтування важливості врахування у собівартості електроенергії екстернальних (зовнішніх) витрат, які в переважній більшості пов'язані із забрудненням навколишнього середовища; врахування ліквідаційних витрат, які, в окремих випадках, співставні чи навіть перевищують інвестиційні витрати; обґрунтування важливості дисконтування грошових потоків, оскільки тривалість періоду введення в експлуатацію електричних станцій на основі різних технологічних процесів може становити від декількох місяців (вітрова та сонячна енергетика) до восьми – десяти років і навіть більше (теплова, атомна та гідроенергетика), тривалість періоду експлуатації та ліквідації, також може суттєво відрізнитися. Методологічну основу дослідження становлять методи порівняльного аналізу, витратної ефективності, дисконтування грошових потоків та логічного узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи подальший розвиток електроенергетики держави чи її окремого регіону, варто провести порівняння всіх доступних технологій отримання електричної енергії та вибрати найбільш економічно доцільний. Проводячи порівняльну характеристику різних видів технологій отримання електричної енергії (як традиційних, так і альтернативних), необхідно охопити якомога більший перелік показників. Показники, що обираються для проведення оцінювання, мають поділятися не лише на дві частини, інвестиційні та точні, а охоплювати увесь життєвий цикл проекту з виробництва електроенергії, від початку проектування та будівництва електростанції, далі період її експлуатації і, нарешті, період зупинки електростанції та виведення її з експлуатації. Тобто важливим є врахування ліквідаційних витрат і включення їх у собівартість електроенергії. Особливо важливим ця складова витрат є для атомної енергетики, де вона може бути близькою чи навіть перевищувати інвестиційні витрати [9, с. 25-26; 10, с. 26-28].

Серед міжнародних організацій, що працюють у сфері енергетики, таких, як Міжнародне енергетичне агентство (The International Energy Agency – IEA), Міжнародна агенція з атомної енергетики (International Atomic Energy Agency – IAEA), Європейське енергетичне співтовариство (European Energy Community – EEC) та інші, найбільшу увагу порівнянню різних видів енергетичних технологій приділяє Міжнародне агентство з відновлюваної енергії. Така ситуація обумовлена тим, що зазначена установа розробляє єдині стандарти для альтернативної енергетики та сприяє їхньому просуванню на світовий енергетичний ринок.

Міжнародне агентство з відновлюваної енергії розробило єдину формулу для оцінки вартості електроенергії, отриманої за рахунок різних видів альтернативних технологій: вітроенергетика [4, с. 9], сонячна енергетика (фотовольтаїка [5, с. 9], або концентроване сонячне випромінювання [6, с. 9]), гідроенергетика [7, с. 9], спалювання біомаси [8, с. 11]. Розроблена формула поділяє витрати на інвестиційні, експлуатаційні та витрати на паливо.

$$LCOE = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{I_t + M_t + F_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{E_t}{(1+r)^t}}, \quad (1)$$

де LCOE – середній рівень вартості електроенергії;

I_t – інвестиційні витрати за рік;

M_t – витрати на обслуговування та експлуатацію за рік;

F_t – витрати на паливо за рік;

E_t – виробництво електроенергії за рік;

r – ставка дисконтування;

n – економічне життя системи.

Окрім альтернативної енергетики, цю формулу можна використовувати для розрахунку вартості електроенергії отриманої завдяки традиційним технологіям. Зокрема, у тепловій енергетиці наразі використовуються технології, що забезпечують спільне спалювання вугілля і різних видів біомаси. Таким чином досягається економія за рахунок більш дешевої вартості біомаси, у разі її місцевого походження (виключаються або значно скорочуються транспортні витрати на доставку палива), порівняно з вугіллями. Для окремих видів альтернативних технологій (вітроенергетика, сонячна енергетика, мала гідроенергетика) паливна складова буде відсутня, що додатково підвищує їх конкурентні показники.

Формула розроблена Міжнародним агентством з відновлюваної енергетики враховує дисконтування грошових потоків. Це необхідно: на етапі інвестування, оскільки терміни будівництва електростанцій, особливо в традиційній енергетиці (теплові та атомні), може досягати десяти років, а в окремих випадках навіть більше; на етапі корисної експлуатації, який має тривати 20-30 років, а після капітального ремонту бути подовжений; на етапі ліквідації (термін виведення атомної станції з експлуатації може перевищувати 10 років) [9, с. 26-28; 11, с. 30].

Суттєвим недоліком вищезазначеного підходу є відсутність екологічної складової, що призводить до зниження показників альтернативних технологій отримання енергії, де такі витрати в багатьох випадках низькі або майже відсутні та, навпаки, завищують показники традиційної енергетики, яка здійснює значний негативний вплив на навколишнє природне середовище.

Вітчизняні фахівці з Інституту відновлюваної енергетики НАН України провели порівняльну оцінку виробництва електроенергії на ТЕС та ВЕС використовуючи метод витратної ефективності. Сутність цього методу полягає у співставленні витрат при реалізації альтернативних проектів. Для теплової електростанції витрати поділили на чотири групи (інвестиційні, експлуатаційні, паливні, екологічна складова), а для вітрової електростанції – на дві групи (інвестиційні, експлуатаційні) [9, с. 267-269; 10, с. 100-101].

Таким чином, сума витрат без екологічних складових розраховується за наступної формулою [9, с. 267-269; 10, с. 100-101]:

$$S_0 = I + O + П, \quad (2)$$

де S_0 – сума витрат без екологічних складових;

I – інвестиції;

O – експлуатаційні витрати;

$П$ – вартість палива.

Загальна сума витрат розраховується за наступною формулою [9, с. 267-269; 10, с. 100-101]:

$$S = S_0 + П_c + П_s + П_N, \quad (3)$$

де S – загальна сума витрат;

$П_c$ – витрати, пов'язані з викидами парникових газів;

$П_s$ – витрати, пов'язані з викидами діоксиду сірки;

$П_N$ – витрати, пов'язані з викидами оксидів азоту.

Наявність лише двох складових витрат у вітрової електростанції обумовлено відсутністю паливної та екологічної складових. Органічне паливо вітрова

електростанція у своїй роботі не використовує. Екологічна складова включає лише викиди парникових газів, діоксиду сірки (SO_2) та оксидів азоту (NOX), які вітрова електростанція, відповідно, також не продукує.

Перевагою цього підходу є врахування екологічної складової, а недоліком є неврахування витрат на ліквідацію об'єкту після завершення його корисної експлуатації [9, с. 267-269; 10, с. 99-102].

Для повного охоплення життєвого циклу електростанції з виробництва електроенергії та об'єктивного відображення витрат для різних видів технологій доцільно розподілити витрати на п'ять складових: інвестиційні, експлуатаційні, паливна складова, екстернальні та ліквідаційні.

Екстернальні (зовнішні) витрати мають включати такі параметри як життя і здоров'я людини [9, с. 249-250]. У першу чергу, йдеться про забруднення навколишнього середовища. Варто, щоб суспільство змушувало підприємців (у нашому випадку власника електростанції) сплатити всі витрати пов'язані з його діяльністю, як внутрішні, так і зовнішні. Це потребує створення механізму керування викидами шкідливих речовин [12, с. 27-29].

Витрати на паливо мають враховувати не лише кошти необхідні для закупівлі палива, а й витрати пов'язані з подальшою утилізацією відпрацьованого палива. Для ТЕС – це зола та шлак, а для АЕС – це відпрацьовані ядерні відходи, які потребують консервації та подальшого тривалого зберігання.

Враховуючи високу забрудненість навколишнього середовища в промислових центрах та місцях видобутку корисних копалин в Україні, питання екології повинна приділятися достатня увага. Екологічна складова має враховуватись на етапі видобутку корисних копалин (шкідливі речовини та викиди в атмосферу, відновлення земель після завершення видобутку корисних копалин), у процесі їх переробки чи використання (зола, шлак, викиди в атмосферу), а також під час подальшого зберігання, переробки чи утилізації.

Характерною особливістю технології виробництва енергії на ТЕС та АЕС є безперервне скидання величезної кількості тепла в навколишнє природне середовище – ріки, озера, ставки та інші водоохолоджуючі басейни, а також в атмосферу. Це спричиняє труднощі при розміщенні електростанцій, що споруджуються, оскільки виникає необхідність виділення додаткових площадок землі для розміщення відповідних гідротехнічних споруд. Так, площа необхідна для розміщення електростанції на одиницю потужності становить: для АЕС 0,45 – 0,67 га/МВт; для ТЕС 0,2 – 1,15 га/МВт; для вітрової електростанції (ВЕС) 0,2 га/МВт [10, с. 98]. Окрім виділення додаткових земельних ділянок, спорудження гідротехнічних споруд потребує значних капітальних витрат.

Крім «теплого забруднення» навколишнього середовища, працюючи на органічному паливі ТЕС споживають величезну кількість кисню з атмосфери, безупинно викидаючи в неї гази, золу, а також шкідливі для рослинного та тваринного світу окисли сірки й азоту. Це створює значні екологічні проблеми, для вирішення яких потрібні значні витрати на будівництво та експлуатацію спеціальних природоохоронних технічних споруд, що також потребує державного екологічного контролю та регулювання.

При побудові потужних гідроелектростанцій (ГЕС) значними будуть втрати земель від затоплення їх водосховищами, додаткові витрати на переселення населення та перенесення житлових споруд, а також

інших інфраструктурних об'єктів.

До основних переваг використання відновлювальних енергетичних ресурсів слід віднести їхню екологічну чистоту, що сприяє поліпшенню ситуації у навколишньому середовищі. Використання відновлюваних ресурсів не призводить до змін у енергетичному балансі планети. Зникає потреба у видобутку, переробці, транспортуванні палива, а в подальшому відсутні проблеми пов'язані з утилізацією та захороенням шкідливих відходів.

Формула розрахунку собівартості одиниці електроенергії (середніх витрат на одиницю виробленої електричної енергії) у такому випадку набуде наступного виду:

$$C = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{I_t + M_t + F_t + Ext_t + L_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{E_t}{(1+r)^t}}, \quad (4)$$

де C – собівартість одиниці електроенергії;

I_t – інвестиційні витрати за рік;

M_t – експлуатаційні витрати за рік;

F_t – витрати на паливо за рік;

Ext_t – екстернальні витрати за рік (екологічна складова);

L_t – ліквідаційні витрати за рік;

E_t – обсяг виробництва електроенергії за рік;

r – ставка дисконтування;

n – тривалість дії проекту;

t – порядковий номер (рік) дії проекту.

Такий підхід розрахунку вартості електричної енергії надасть можливість більш об'єктивно оцінювати інвестиційні проекти у енергетичній галузі та виявити їхню реальну вартість. Так, при порівнянні витрат на виробництво електроенергії з урахуванням екстернальних витрат собівартість виробництва електроенергії буде становити: ТЕС (вугільна) – 8,5-16 центів/кВт·год, ТЕС (газова) – 4,9 – 7,8 центів/кВт·год, ВЕС 2,9 – 5,0 центів/кВт·год [9, с. 252; 10, с. 101–102]. Враховуючи подальше зростання цін на традиційні енергоносії та розвиток нових технологій, у альтернативній енергетиці конкурентні позиції останньої будуть продовжувати зростати.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізовано існуючі підходи Міжнародного агентства з відновлюваної енергії та вітчизняних фахівців до порівняння різних видів технологій для виробництва електричної енергії. Перевагами підходу, що пропонують співробітники Міжнародного агентства з відновлюваної енергії, є можливість його використання як для альтернативних, так і для традиційних технологій виробництва електроенергії, а одними з основних недоліків є відсутність в переліку витрат екологічної складової та витрат, пов'язаних з ліквідацією енергетичного об'єкту після завершення терміну його корисного використання. Перевагами підходу вітчизняних фахівців до порівняльного аналізу енергетичних технологій є врахування екологічної складової, хоча вона не відображає всіх витрат, пов'язаних з негативним впливом енергетичного об'єкту на навколишнє природне середовище, а серед недоліків, знову ж, слід звернути увагу на відсутність у розрахунку ліквідаційних витрат, пов'язаних з виведенням об'єкту з експлуатації.

Запропоновано власний підхід до розрахунку витрат на виробництво електроенергії з можливістю використання різних видів енергетичних технологій. Витрати запропоновано поділяти на п'ять складових: інвестиційні, експлуатаційні, витрати на паливо, екстернальні (зовнішні, що враховують негатив-

ний вплив на навколишнє природне середовище та здоров'я людей), ліквідаційні.

Подальші наукові дослідження слід зосередити на аналізі отриманих результатів при практичному використанні запропонованої формули для порівняння наявних традиційних технологій виробництва електроенергії з найбільш перспективними альтернативними технологіями.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сайт Верховної Ради України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145-р. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-p>.
2. Сайт Верховної Ради України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071-р. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13:paraп3#п3>.
3. Сайт видання Українська Правда. Стратегія Обману. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/publications/2013/09/26/396298/view_print/.
4. Renewable energy technologies: cost analysis series : Wind Power. IRENA Secretariat. International Renewable Energy Agency (IRENA). – Abu Dhabi. IRENA Secretariat, 2012. – 64 p.
5. Renewable energy technologies: cost analysis series : Solar Photovoltaics. IRENA Secretariat. International Renewable Energy Agency (IRENA). – Abu Dhabi. IRENA Secretariat, 2012. – 52 p.
6. Renewable energy technologies: cost analysis series : Concentrating Solar Powers. IRENA Secretariat. International Renewable Energy Agency (IRENA). – Abu Dhabi. IRENA Secretariat, 2012. – 48 p.
7. Renewable energy technologies: cost analysis series : Hydropower. IRENA Secretariat. International Renewable Energy Agency (IRENA). – Abu Dhabi. IRENA Secretariat, 2012. – 44 p.
8. Renewable energy technologies: cost analysis series : Biomass for Power Generation. IRENA Secretariat. International Renewable Energy Agency (IRENA). – Abu Dhabi. IRENA Secretariat, 2012. – 60 p.
9. Энергоефективність та відновлювальні джерела енергії / Під заг. ред. А.К. Шидловського. – К. : Українські енциклопедичні знання, 2007. – 560 с.
10. Кудря С.О. Нетрадиційні та відновлювальні джерела енергії : підруч. / С.О. Кудря. – К. : НТУУ «КПІ», 2012. – 492 с.
11. Гительман Л.Д. Энергетический бизнес : учеб. пособ. / Л.Д. Гительман, Б.Е. Ратников. – М. : Дело, 2006. – 600 с.
12. Мельник С.В. Економіка природокористування : навч. посіб. / С.В. Мельник. – О. : Наука і техніка, 2012. – 224 с.

УДК 334.758

Оксак А.О.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВПЛИВ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто тенденції та пропорції розвитку світових процесів злиттів та поглинань. Досліджена динаміка, структура українського ринку злиттів та поглинань та її відповідність світовим тенденціям. Проаналізовані основні чинники активності ринку злиттів та поглинань. Виявлено закономірності впливу українського ринку злиттів та поглинань на стан товарного ринку.

Ключові слова: злиття, поглинання, угоди, ринок, економіка.

Оксак А.О. ВЛИЯНИЕ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены тенденции и пропорции развития мировых процессов слияний и поглощений. Исследована динамика, структура украинского рынка слияний и поглощений и ее соответствие мировым тенденциям. Проанализированы основные факторы активности рынка слияний и поглощений. Выявлены закономерности влияния украинского рынка слияний и поглощений на состояние товарного рынка.

Ключевые слова: слияния, поглощения, сделки, рынок, экономика.

Oksak A.O. THE IMPACT OF MERGERS AND ACQUISITIONS ON THE ECONOMY OF UKRAINE

This paper deals with trends and proportions of the global processes of mergers and acquisitions. The dynamics of the structure of Ukrainian market of mergers and acquisitions, and its relevance to global trends are investigated. The basic factors of activity of mergers and acquisitions are analyzed. Regularities of Ukrainian market of mergers and acquisitions on market conditions are discovered.

Keywords: mergers, acquisitions, contracts, market economy.

Постановка проблеми. Злиття та поглинання в умовах зростання конкуренції на більшості товарних ринків є пріоритетними стратегіями зовнішнього зростання корпорацій. Активність процесів злиттів і поглинань визначається низкою економічних, політичних та специфічних факторів і характеризуються відповідною динамікою, галузевими та географічними тенденціями, які впливають як на стан економіки окремих країн, так і світової економіки в цілому.

Практика інтеграційних процесів підтвердила неоднозначність впливу злиттів та поглинань на стан економік країни. Такі процеси, з однієї сторони, призводять до зростання конкурентоспроможності корпорацій за рахунок зростання як її ринкової влади, так і зростання потенціалу корпорації, а з іншого, можуть вплинути на зниження конкуренції на ринку.

Отже, з огляду на можливість негативного впливу на стан ринків відповідної продукції та незначний досвід національної політики регулювання даних процесів, потребує уваги та аналізу сучасні тенденції та закономірності динаміки світових злиттів та поглинань.

Аналіз останніх досліджень. Процеси злиття та поглинання не є новими для економічної науки, однак більшість наукових досліджень стосується розкриття сутності цих понять [1], їх мотивів [6], дослідженню стану світових ринків злиттів та поглинань [3], аналізу галузевих тенденцій українського ринку [2; 4], аналізу методик оцінки ефективності злиттів та поглинань [6]. Залишаються мало дослідженими питання відповідності національної динаміки злиттів та поглинань корпорацій світовим тенденціям.